

PREVENCIJA ZDRAVLJA

HEALTH PREVENTION

Autor: Miodrag PANTIĆ, Elektroprivreda Crne Gore - AD Nikšić, Crna Gora, miodrag.pantic@epcg.com

KRATAK SADRŽAJ

Zaštita i zdravlje na radu podrazumijeva obezbjeđivanje uslova na radu koji ne dovode do povreda na radu, profesionalnih bolesti i bolesti u vezi sa radom i koji stvaraju pretpostavke za punu fizičku i psihičku zaštitu zaposlenih. Zdravstveni pregledi zaposlenih preduzimaju se radi utvrđivanja i otklanjanja uzroka obolijevanja i zdravstvenih oštećenja u vezi sa radom.

Poslodavac je dužan da obezbijedi zdravstveni pregled zaposlenih koji se raspoređuju na radna mjesta sa posebnim uslovima rada (klima, buka, vibracije, zračenja, vlaga, prašina, štetni gasovi, opasnost od alata i predmeta rada, transportnih sredstava, otpada, vrućih predmeta, nagrizajućih materija, eksplozije, blizine električne energije i rad na visini), odnosno sa povećanim rizikom i u slučajevima ponovnog angažovanja zaposlenog koji je odsustvovao sa rada na tom radnom mjestu duže od godinu dana.

U Elektroprivredi Crne Gore AD Nikšić se u skladu sa Zakonom o zaštiti i zdravlju na radu sprovode sljedeći ljeakarski pregledi:

- **predhodni ljeakarski pregled** (pregled koji se obavlja radi prethodnog utvrđivanja i ocjenjivanja posebnih zdravstvenih uslova i sposobnosti zaposlenog da radi na radnom mjestu za koje je Zakonom propisan ljeakarski pregled, koji se obavlja prije potpisivanja Ugovora o radu, ili nakon odsustva sa posla dužeg od godinu dana)
- **periodični ljeakarski pregled** (pregled koji se obavlja godišnje, radi praćenja i ocjenjivanja zdravstvenog stanja i sposobnosti zaposlenog za obavljanje poslova na radnom mjestu za koje je Zakonom propisan zdravstveni pregled - za zaposlene koji obavljaju poslove sa otežanim uslovima rada i povećanim rizikom na radu).

Poslove organizovanja ljeakarskih pregleda i vođenje zakonskih evidencija u vezi sa ljeakarskim pregledima u Elektroprivredi Crne Gore – AD Nikšić obavljaju stručna lica za ZZNR.

Ključne riječi: zdravlje, pregledi, zaposleni, posebni uslovi rada.

Abstract

Safety and health at work means providing working conditions that do not lead to work injuries, occupational diseases and work-related diseases and that create conditions for full physical and psychological protection of employees.

Health examinations of employees are undertaken in order to determine and eliminate the causes of illness and health damage related to work.

The employer is obliged to ensure the health examination of employees who are assigned to workplaces with special working conditions (climatic conditions, noise, vibrations, radiation, moisture, dust, harmful gases, danger from tools and objects of work, means of transport, waste, hot objects, corrosive matter, explosions, near electricity and working at height), i.e. with increased risk in cases of re-engagement of an employee who has been absent from work at that workplace for more than a year.

In Elektroprivreda Crne Gore AD Nikšić, in accordance with the Law on occupational health and safety, the following medical examinations are carried out:

- **preliminary medical examination** (examination performed for the purpose of prior determination and assessment of special health conditions and the employee's ability to work at the workplace for which a medical examination is prescribed by law, which is performed before signing the employment contract, or after an absence from work of more than a year of the day)

- **periodical medical examination** (examination performed annually to monitor and assess the employee's health condition and ability to perform tasks at the workplace for which the law prescribes a medical examination - for employees who perform tasks with difficult working conditions and increased risk at work).

The tasks of organizing medical examinations and keeping legal records in connection with medical examinations in Elektroprivreda Crne Gore - AD Nikšić are performed by experts for OHS.

Keywords: health, examinations, employees, special working conditions.

UVOD

Zdrava, motivisana i zadovoljna radna snaga je važna za socijalnu i ekonomsku dobrobit svake države. Zaštita i zdravlje na radu doprinose većem zadovoljstvu zaposlenih, većoj produktivnosti i većoj zainteresovanosti za ostvarivanje organizacionih ciljeva i interesa. Nizak nivo zaštite i zdravlja na radu utiče na: sniženje motivacije, smanjenje radnog učinka, povećanje fluktuacije, povećanje broja povreda na radu, profesionalnih bolesti i bolesti u vezi sa radom, povećanje stope bolovanja i povećanje stope invaliditeta. Umorni, demotivisani i nezadovoljni zaposleni nijesu produktivni, efikasni i kreativni pri radu, a iz toga proizlaze najveći gubici za poslodavca. Efikasnost zaštite i zdravlja na radu zavisi od stepena angažovanosti svih faktora kako kod poslodavca, tako i na svim drugim nivoima. Poslodavac koji je svjestan važnosti zaštite i zdravlja na radu, investiraće više od propisanog minimuma i na taj način obezbijediti odgovarajući nivo dugoročne zaštite i zdravlja na radu svojih zaposlenih.

Zdravo radno mjesto za sve zaposlene, prevencija povreda na radu, profesionalnih bolesti, bolesti u vezi sa radom, poboljšanje uslova u kojima zaposleni izvršavaju svoje radne zadatke, kao i unapređenje zdravlja svih učesnika radnog procesa, zajednička je briga poslodavca i zaposlenog.

OBEZBJEĐIVANJE MJERA ZAŠTITE I ZDRAVLJA NA RADU

Poslodavac je dužan da:

- obezbijedi mjere zaštite i zdravlja na radu sprječavanjem, uklanjanjem i kontrolom rizika na radu, obavještanjem i osposobljavanjem zaposlenih za bezbjedan i zdrav rad, uz odgovarajuću organizaciju i potrebna sredstva;
- obezbijedi posebnu zaštitu i zdravlje na radu zaposlenih žena za vrijeme trudnoće, licima mlađim od 18 godina života, kao i licima sa invaliditetom, u skladu sa zakonima;
- uzimajući u obzir promjenu radne okoline, sprovodi mjere zaštite i zdravlja na radu i bira takve radne i proizvodne metode koje će obezbijediti poboljšanje stanja ili viši nivo zaštite i zdravlja na radu;
- prilikom planiranja i uvođenja novih tehnologija da se konsultuje sa zaposlenima ili njihovim predstavnicima za zaštitu i zdravlje na radu o pitanjima izbora sredstava za rad, uslova rada, radne sredine i njihovih posljedica za zaštitu i zdravlje na radu;
- prilikom raspoređivanja zaposlenog na radno mjesto sa posebnim uslovima rada, odnosno sa povećanim rizikom uzme u obzir njegove sposobnosti, koje mogu uticati na zaštitu i zdravlje zaposlenog.

SPROVOĐENJE MJERA ZAŠTITE I ZDRAVLJA NA RADU I OPŠTIH NAČELA PREVENCIJE

Prevenција su svi koraci i/ili mjere zaštite i zdravlja na radu koje se preduzimaju ili planiraju na svim nivoima rada kod poslodavca, radi sprječavanja ili smanjivanja rizika po život i zdravlje zaposlenih.

Poslodavac je dužan da sprovodi mjere zaštite, poštujući sljedeća opšta načela:

- izbjegavanje rizika;
- procjenjivanje rizika;
- eliminisanje rizika na izvoru;
- prilagođavanje rada i radnog mjesta zaposlenom, naročito u pogledu konstruisanja radnog mjesta, izboru sredstava za rad, izboru radnih i proizvodnih metoda sa osvrtom na izbjegavanje monotonog rada i rada pri već određenoj brzini i smanjenja njihovog dejstva na zdravlje;
- prilagođavanje tehničkom napretku;
- zamjena opasnih bezopasnim ili manje opasnim okolnostima;
- razvoja sveobuhvatne politike zaštite i zdravlja na radu, koja uključuje tehnologiju, organizaciju rada, radne uslove, međuljudske odnose i faktore radne sredine;
- davanje prednosti kolektivnim mjerama zaštite i zdravlja na radu u odnosu na individualne mjere zaštite;
- davanje odgovarajućih uputstava i obavještenja zaposlenim.

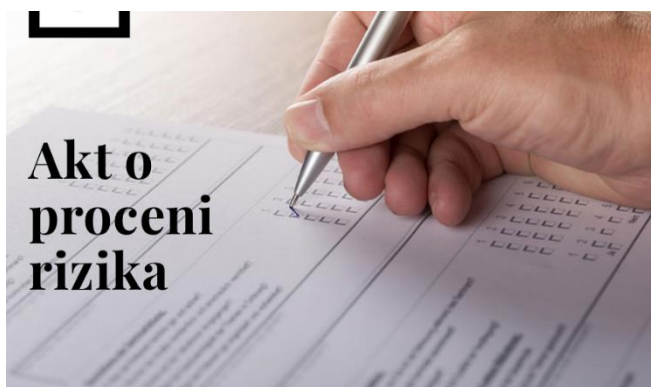

SLIKA 1 – ISPITIVANJE USLOVA RADNE SREDINE

PROCJENA RIZIKA

Procjena rizika je sistematsko evidentiranje i procjenjivanje svih faktora u procesu rada, prema prirodi djelatnosti privrednog društva, sa ciljem da se utvrde mogući uzroci nastanka povreda na radu, profesionalnih bolesti ili bolesti u vezi sa radom i utvrđivanje mogućnosti, odnosno načina sprječavanja, otklanjanja ili smanjenja rizika;

Poslodavac je dužan da donese i posjeduje akt o procjeni rizika, za sva radna mjesta procijeni rizike, utvrdi način i mjere za otklanjanje rizika i obezbijedi njihovo sprovođenje.

SLIKA 2 – AKT O PROCJENI RIZIKA

Akt o procjeni rizika je akt koji sadrži opis procesa rada sa procjenom (ocjenom) rizika od povreda na radu, profesionalnih bolesti i bolesti u vezi sa radom i kojim se utvrđuju mjere zaštite i zdravlja na radu u cilju poboljšanja zaštite i zdravlja na radu.

U aktu o procjeni rizika određuju se radna mjesta sa povećanim rizikom, odnosno posebnim uslovima rada, zdravstvene zahtjeve za određeni rad koje moraju da ispunjavaju zaposleni u radnom procesu ili za korišćenje pojedinih sredstava za rad na osnovu stručne ocjene ovlašćene ustanove za zdravstvenu zaštitu zaposlenih.

Aktom o procjeni rizika se utvrđuje:

- identifikacija, odnosno otkrivanje opasnosti;
- koja radna mjesta su izložena identifikovanim opasnostima;
- vjerovatnoća nastanka povrede na radu, profesionalne bolesti, odnosno bolesti u vezi sa radom;
- da li je rizik prihvatljiv;
- uvođenje mjera za smanjenje neprihvatljivog rizika.

Akt o procjeni rizika je potrebno izmjeniti u slučaju:

- pojave svake nove opasnosti i promjene nivoa rizika u procesu rada;
- kada postojeće mjere zaštite i zdravlja na radu nijesu dovoljne, odnosno nijesu odgovarajuće;
- adaptacije, rekonstrukcije, havarije, generalnog remonta;
- kad rezultati praćenja zdravstvenog stanja zaposlenog pokažu da je to neophodno;
- kada je procjena rizika zasnovana na podacima koji ne odgovaraju stvarnom stanju;
- promjene djelatnosti.

Poslodavac je dužan da zaposlene upozna sa aktom o procjeni rizika i učini ga dostupnim zaposlenima.

RADNA MJESTA SA POSEBNIM USLOVIMA RADA

Radna mjesta sa posebnim uslovima rada su radna mjesta na koja mogu biti raspoređeni i obavljati poslove tih radnih mjesta samo zaposleni koji, pored opštih uslova za zasnivanje radnog odnosa, ispunjavaju i posebne uslove u pogledu pola, godina života, školske spreme, stručne osposobljenosti, zdravstvenog stanja i psihičkih sposobnosti. Organ državne uprave nadležan za poslove rada, uz saglasnost organa državne uprave nadležnog za poslove zdravlja, propisuje koji poslovi se smatraju poslovima sa posebnim uslovima rada, kao i posebne uslove koje treba da ispuni zaposleni za rad na tim poslovima.

Poslodavac ne može rasporediti zaposlenog da radi na radnom mjestu sa posebnim uslovima rada, ukoliko prethodno nije utvrdio da zaposleni ispunjava propisane posebne uslove.

Zaposleni koji radi na radnom mjestu sa posebnim uslovima rada je dužan da odmah obavijesti poslodavca, ako ocijeni da nije sposoban da radi takve poslove, kao i da obavi zdravstveni pregled na koji ga je uputio poslodavac.

SREDSTVA ZA RAD I SREDSTVA I OPREMA LIČNE ZAŠTITE NA RADU

Projektovanje, proizvodnja i korišćenje sredstava za rad i sredstava i opreme lične zaštite na radu, čijom se upotrebom otklanjaju rizici ili opasnosti, koji nijesu mogli da budu otklonjeni primjenom odgovarajućih mjera zaštite i zdravlja na radu, vrši se na način i u skladu sa primijenjenim tehnološkim postupkom.

Poslodavac je dužan da zaposlenom nabavi i izda na upotrebu sredstva za rad i sredstva i opremu lične zaštite na radu neophodne za njegovo radno mjesto, samo ako za njih raspolaže sa propisanom dokumentacijom na službenom jeziku i jezicima u službenoj upotrebi, u kojoj je proizvođač, odnosno isporučilac naveo sve bezbjednosno-tehničke podatke koji su važni za ocjenjivanje rizika na radu sa njima i da su obezbijedene sve mjere zaštite i zdravlja na radu koje su određene dokumentacijom u skladu sa propisima o zaštiti i zdravlju na radu.

Zaposleni su dužni da sredstva za rad i sredstva i opremu lične zaštite na radu koriste u skladu sa njihovom namjenom i da u postupku upotrebe primjenjuju propisane mjere zaštite i zdravlja na radu.

SLIKA 3 – LIČNA ZAŠTITNA SREDSTVA

PRVA POMOĆ, ZAŠTITA OD POŽARA I EVAKUACIJA ZAPOSLENIH

Poslodavac je dužan da preduzme potrebne mjere i odredi zaposlene za pružanje prve pomoći, zaštitu od požara i evakuaciju zaposlenih u zavisnosti od vrste radnog mjesta i djelatnosti, kao i od broja zaposlenih i prisustva drugih lica, u skladu sa zakonom i propisima koji uređuju ovu oblast.

Za primjenu mjera mora da se obezbijedi veza sa službama u i van poslodavca, posebno u pogledu prve pomoći, hitne medicinske pomoći, spašavanja i zaštite od požara.

Broj zaposlenih, njihova osposobljenost i raspoloživa oprema zavisi od obima i specifične opasnosti kod poslodavca.

SLIKA 4 – ZAŠTITA OD POŽARA

OZBILJNA, NEPOSREDNA I NEIZBJEŽNA OPASNOST

Poslodavac je dužan da:

- obavijesti sve zaposlene koji su ili bi mogli biti izloženi ozbiljnoj ili neposrednoj opasnosti o vrsti rizika i o mjerama zaštite i zdravlja na radu.
- prilikom ozbiljne, neposredne i neizbježne opasnosti, mjerama i uputstvima, zaposlenim omogućiti zaustavljanje rada i upućivanje na bezbjedno mjesto.

Ne može se zahtijevati od zaposlenih da nastave rad u situaciji u kojoj postoji ozbiljna i neposredna opasnost, osim u slučaju spašavanja ljudskih života.

SLIKA 5 – PUTEVI EVAKUACIJE

OSPOSOBLJAVANJE ZAPOSLENIH I PROVJERA OSPOSOBLJENOSTI

Poslodavac je dužan da izvrši osposobljavanje zaposlenog kod zasnivanja radnog odnosa, raspoređivanja na drugo radno mjesto, nove tehnologije, uvođenja novih ili zamjene sredstava za rad, promjene procesa rada i ponovnog raspoređivanja na rad nakon odsustva koje je trajalo duže od godinu dana.

SLIKA 6 – OSPOSOBLJAVANJE ZA BEZBJEDAN RAD

Osposobljavanje se vrši po programu o osposobljavanju zaposlenih koji donosi poslodavac i prilagođava se novim i promjenljivim rizicima, a po potrebi i ponavlja u određenim vremenskim razmacima.

Poslodavac je dužan da zaposlenog, u toku osposobljavanja, upozna sa svim vrstama opasnosti na poslovima na koje ga raspoređuje i o konkretnim mjerama zaštite i zdravlja na radu koje su potrebne radi otklanjanja opasnosti po život, odnosno oštećenje zdravlja.

Poslodavac kod koga, na osnovu ugovora ili po drugom pravnom osnovu, obavljaju rad zaposleni drugog poslodavca dužan je da im da odgovarajuća uputstva o mogućim rizicima po život i zdravlje i da ih upozna sa mjerama zaštite i zdravlja na radu tokom obavljanja tih poslova.

Osposobljavanje zaposlenih se obavlja teorijski i praktično na mjestu rada.

ZDRAVSTVENI PREGLEDI ZAPOSLENIH

Zdravstveni pregledi zaposlenih preduzimaju se radi utvrđivanja i otklanjanja uzroka obolijevanja i zdravstvenih oštećenja u vezi sa radom.

Poslodavac je dužan da obezbijedi zdravstveni pregled zaposlenih koji se raspoređuju na radna mjesta sa posebnim uslovima rada, odnosno sa povećanim rizikom i u slučajevima ponovnog angažovanja zaposlenog koji je odsustvovao sa rada na tom radnom mjestu duže od godinu dana.

Vrstu, način, obim i rokove obavljanja zdravstvenih pregleda propisuje organ državne uprave nadležan za poslove zdravlja, uz saglasnost organa državne uprave nadležnog za poslove rada.

SLIKA 7 – ZDRAVSTVENI PREGLEDI ZAPOSLENIH

Poslodavac je dužan da zaposlenog koji obavlja poslove sa posebnim uslovima rada, odnosno sa povećanim rizikom uputi na zdravstveni pregled prije isteka roka utvrđenog propisom.

Ako se u postupku zdravstvenog pregleda utvrdi da zaposleni ne ispunjava posebne zdravstvene uslove za obavljanje poslova na radnom mjestu sa posebnim uslovima rada, odnosno sa povećanim rizikom, poslodavac je dužan da ga rasporedi na drugo radno mjesto koje odgovara njegovim zdravstvenim sposobnostima, u skladu sa aktom o sistematizaciji.

OVLAŠĆENE USTANOVE ZA ZDRAVSTVENU ZAŠTITU ZAPOSLENIH

Organ državne uprave nadležan za poslove zdravlja, uz prethodno pribavljenu saglasnost organa državne uprave nadležnog za poslove rada, propisaće i izdaće ovlaštenje pravnom licu registrovanom u skladu sa zakonom, ako ispunjava kadrovske, organizacione, tehničke i druge uslove da obavlja sljedeće poslove:

- 1) učestvuje u procjeni rizika na poslovima i u radnoj okolini prilikom sastavljanja akta o procjeni rizika;
- 2) upoznaje zaposlene sa rizicima po zdravlje koji su povezani sa njihovim radom i obavlja poslove zdravstvenog vaspitanja zaposlenih;
- 3) utvrđuje i ispituje uzroke nastanka profesionalnih bolesti i bolesti u vezi sa radom;
- 4) ocjenjuje i utvrđuje posebne zdravstvene uslove koje moraju da ispunjavaju zaposleni za obavljanje određenih poslova na radnom mjestu, u procesu rada ili za upotrebu, odnosno rukovanje određenim sredstvima za rad;
- 5) vrši prethodne i periodične zdravstvene preglede zaposlenih u skladu sa propisima o zaštiti i zdravlju na radu;
- 6) izdaje izvještaj o zdravstvenom pregledu o ispunjavanju zdravstvenih uslova rada na radnom mjestu sa povećanim rizikom;
- 7) sprovodi zdravstvenu zaštitu profesionalno oboljelih zaposlenih;
- 8) organizuje prvu pomoć, spašavanje i evakuaciju u slučaju povrjeđivanja zaposlenih ili havarija;
- 9) utvrđuje uzroke nastanka invalidnosti zaposlenih na radu i predlaže mjere za njihovo otklanjanje, učestvuje u procesu profesionalne rehabilitacije i daje savjete pri izboru drugog odgovarajućeg posla prema preostaloj zdravstvenoj sposobnosti;
- 10) predlaže poslodavcu mjere za poboljšanje zdravlja zaposlenih, a posebno onih koji su izloženi povećanim opasnostima od povreda na radu ili oštećenja zdravlja;
- 11) savjetuje poslodavca pri izboru i testiranju novih sredstava za rad i sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu sa aspekta zaštite zdravlja zaposlenih;
- 12) učestvuje u analizi povreda na radu, profesionalnih bolesti i bolesti u vezi sa radom i o tome vodi odgovarajuću evidenciju;
- 13) neposredno saraduje, konsultuje se i koordinira po pitanjima iz zaštite i zdravlja na radu sa stručnim licem, odnosno stručnom službom;

Podaci sakupljeni u vezi sa zdravstvenim pregledima zaposlenog povjerljive su prirode i pod nadzorom su ovlaštene ustanove za zdravstvenu zaštitu zaposlenih, odnosno izabranog doktora koji vodi evidenciju o zdravstvenim pregledima.

Izveštaj o zdravstvenom pregledu zaposlenog o zdravstvenoj sposobnosti za obavljanje određenih poslova dostavlja se poslodavcu na način da se ne naruši princip povjerljivosti ličnih podataka.

ZAKLJUČAK

Obzirom da prevencija predstavlja sve korake i mjere zaštite i zdravlja na radu koje se preduzimaju ili planiraju na svim nivoima, radi sprječavanja ili smanjivanja rizika po život i zdravlje zaposlenih, u ovom radu su navedene one radnje koje kroz planiranje i izvršavanje sprovode stručna lica za zaštitu i zdravlje na radu u Elektroprivredi Crne Gore AD Nikšić.

Suštinski, sve aktivnosti koje obavljaju stručna lica za ZZNR su u funkciji sprečavanja nastanka povreda na radu ili oboljenja u vezi sa radom. Neke od tih aktivnosti o kojima se uredno vode evidencije, koje se kao podloge koriste za izradu Akta o procjeni rizika su:

- Osposobljavanje za bezbjedan rad
- Osposobljavanje zaposlenih za pružanje prve pomoći
- Osposobljavanje zaposlenih za zaštitu od požara
- Ispitivanje protivpožarne zaštite i dopuna aparata za gašenje požara
- Upotreba ličnih zaštitnih sredstava
- Dezinfekcija, dezinsekcija i deratizacija prostora i prostorija u kojem borave i rade zaposleni
- Ispitivanje uslova radne sredine (buka, prašina, vibracije, elektromagnetna zračenja, mikroklimatski uslovi – temperatura, vlažnost vazduha, brzina strujanja vazduha...)
- Ispitivanje sredstava za rad (mašine i uređaji, elektro i gromobranske instalacije...)
- Zdravstveni i sanitarni pregledi zaposlenih
- Kontrola upotreba sredstava zavisnosti

U tom smislu, kako je navedeno u ovom radu, Akt o procjeni rizika za radna mjesta najbolje pokazuje prepoznate opasnosti i štetnosti, odnosno rizike za nastanak povreda ili oboljenja, sa konkretnim mjerama za otklanjanje uzroka ili smanjivanje rizika na prihvatljiv nivo.

Za radna mjesta na kojima je rizik od povreda ili oboljenja zanemarljivo mali, odnosno prihvatljiv, sprovode se mjere za očuvanje nivoa rizika (u idealnom slučaju potpuno eliminisanje rizika).

Radna mjesta sa povećanim rizikom su specifična po opasnostima i štetnostima kojima su zaposleni izloženi, i mora se uložiti napor kako bi se smanjio rizik kroz mjere koje rizike od povređivanja ili oboljenja svode na prihvatljiv rizik.

Ukoliko se prilikom analize rizika i procjenom pokaže da je nivo rizika neprihvatljiv (visoki rizik i ekstremno visoki rizik) – obavljanje poslova na tim radnim mjestima mora biti obustavljeno dok se nivo rizika ne smanji.

LITERATURA

1. Zakon o zaštiti i zdravlju na radu („Sl.list CG“, broj 34/14 i 44/18);
2. Preduzetni planovi EPCG AD;
3. Smjernice za izradu Procjene rizika, mapiranje i upravljanje katastrofama, radnog dokumenta Evropske komisije SEC (2010) 1626 (u daljem tekstu: EU smjernice), koje je donijela Evropska komisija 21.12.2010. godine u Briselu. EU smjernicama, a detaljnije i u ovom dokumentu je precizirano područje djelovanja, ciljevi, proces procjenjivanja rizika, principi, način pripremanja, sadržaj, zaključci i preporuke za efektivnu redukciju rizika od prirodnih i drugih nesreća;
4. Internet adresa: www.zid.org.me;